

A legutolsó két hónap eseményei különben mindenben igazolták előbbi következtetéseinket. Elegendő pár hirt ideirnünk.

1. Élelmiszerhiány Németországban 2. A fogyasztási (könnyű) ipar helyzetének súlyosbodása, általános panasz, hogy csökken a fogyasztás a textil-, autó- és rádióiparban, (amelyeket 2 év előtt mesterséges uton látszatvirágzásba lendítettek.) 3. Hivatalos körök figyelmeztetnek arra, hogy az államilag támogatott konjunktura végéhez közeledik, elvárják tehát a magángazdasági szektortól, hogy metegye kötelességét és termeljen, adjon rendelést. 4. A német konjunkturakutató intézet becslése szerint a tél folyamán a munkanélküliek száma fel fog menni 3 millióra. 5. 1935 november végén a munkanélküliek száma 1.985.000. A német hivatalos körök abbéli várakozásuknak adtak kifejezést, hogy az üzemek télviz idején nem tesznek munkásoknak az ucára és ha igen, úgy számíthatnak egy teljes szigorral lefolytatandó vizsgálatra. 6. A márkabankjegyet a nyugati tőzsdéken 45% disagióval jegyzik. 7. Mindezek logikus folyományaként: újra és fokozott mértékben működik a „német biztonságiszelep”, a zsidóüldözés, anélkül természetesen, hogy a zsidóságnak megengednék a kivándorlást, vagyis lemondanának célszerű biztonsági szelepjükről.

(Arad)

Ádám Elek

S Z E M L E

LIVIU REBREANU: RASCOALA

(Bucuresti, Editia Adeverul.)

Az az őszinte ünneplés, melyben a román irodalmi körök Liviu Rebreanut 50. születésnapja alkalmával részcsítették, a hivatalos jubisumiókkál ellentétben, valóban érdemes írónak és embernek jutott osztályrészül. Kétségkívül erősen érdekelnek a társadalmi jelenségek — mondotta Rebreanu a születésnapjával kapcsolatosan adott interjui egyikében, — de ettől odáig, hogy szociális vagy politikai állásfoglalást követeljek a szorosan vett művészi alkotás keretein belül, igen hosszú az út. A Felkelés című regényem első formájában parasztpárti könyv vélt. A parasztek között éltem, mellyen szeretem őket. Tudom, hogy igen nehéz a sorsuk. Természetes, hogy rokonszenvem nem hagy el ak kor sem, mikor írásztalom mellett ülök. Azon veszem észre magam, hogy védelmembe veszem a parasztekot, hogy elkeseredetten küzdök az ellenségeik ellen. De azt hiszem, hogy ez az érzelmi szempont sohase lehet a művészet tárgya, mivel a művészi alkotás az objektíválást követeli. Épp ezért később átdolgoztam a Felkelés-t, melynek első fogalmazásában az állásfoglalásom, látható volt." Ha ehhez a művészi hitvalláshoz hozzávesszük Rebreanu őszinte nyilatkozatát a regresszív áramlatok, az antiszemitizmus és a fajgyűlölet ellen, ugy előttünk áll áll a legnagyobb élő román epikusnak és a román realista regény megteremtőjének alakja, teljes emberi jószándékával s művészetének határaival.

Rebreanu regényei, a Nyugatról importált s az itteni társadalom éghajlatában talajtalan pszichológizáló regényekkel elárasztott román irodalomban a környező társadalmi valóság embereivel és kérdéseivel telítettek. Első átütő sikerű könyve Ion, az erdélyi faluról szól s a pa-

raszt földéhségnek egyéni drámáját feszegeti az igazi epika feszültségével s szinte, durván köbevágott stílusában. Utolsó nagy regénye, a Felkelés, az 1907-es parasztlázadás küzdelmeinek egyetlen jelentős dokumentuma a román irodalomban, a regényi parasztság földért vívott tömegharcának a tragédiája. E két mérőöldkő között, bár nem pontosan időrendi sorrendben, ott van az erdélyi románságot tragikus dilemmába sodró, két front között felmorzsoló háború élménye, melyet Rebreanu az egyéni sujtottság (egy testvérét agyonlőttek, mert át akart szökni a román hadseregbe) s az emberi együttérzés sarkantyúja alatt azon melegében írt meg Az akasztottak erdeje és Icik Strul, a szőkevény című könyveiben. Jó néhány regényben Rebreanu a háború utáni Bucuresti életet festi. Társadalmi freskójából a román munkásság tömegei és figurái hiányoznak. Következménye- és egyuttal oka is ez annak, hogy Rebreanu nem ismerte fel azt az igazságot, amit annyi nyugati író tett magáévá s amit Malraux oly' frappáns rövidséggel így fejezett ki: „Nem a szenvedély rontja el a műalkotást, hanem bizonyítás látható akarása.” Az elképzelt kincsnek: az író osztálykötöttségeken, bár nem tudatosan szűkkeblű védelmezése ghatárolja el Rebreanu realizmusát pl. Malraux vagy a hozzá közel állók realizmusától. Következőkben a Felkelés egyik hamisítatlan erejű oldalát mutatjuk be olvasóinknak. (Cs. Gy.)

Stefanescu ezredes kiugrott az ágyból, gyorsan magára kapta hálókötösét és papucsban, fedetlen fővel kisietett. A reggeli nap egyenesen az arcába sütött, úgyhogy az első pillanatban, álomittasan alig látta meg az udvarát zajongva előntő parasztok tömegét. Vaktában rájuk kiáltott:

— Mi az, fiuk, felzavartok? Így kell kijöjtek, ingben, gatyában?

A hozzá közel állók megértették, hogy mit mondott és nevetni kezdtek, de a többiek annál vadabbul ordítottak. Az öreg nyugalmazott ezredes csak ekkor vette észre, hogy a legtöbb paraszt villával, ásóval, fejszével jött, mint valami ütökzetbe. Az ezredes szolgálata idejéből megtartotta a bátorságot és a veszéllyel szembeni hidegvért. A parasztok felkelésétől is csak a lányai miatt remegett, akiket valósággal imádozott. A nyomorultak még megrohanhatták és egész életükre szerencsétlenné tehetnék volna szegénykéket. De most, hogy lányai biztonságban voltak, megnyugodott. Nem vett tudomást a parasztok kiáltozásáról és hogy mindenki meghallja, még hangosabban kiáltotta:

— Csend! Ne kiabáljatok olyan nagyon. Nem értem mit akartok és ti se értitek, hogy én mit beszélek? Mi a baj? Látom: felfegyverkezve jöttetek. Szép dolog: száznál többen egy ellen... Mit akartok tőlem?

A parasztok egy pillanatra elhallgattak és azután újból ordítani kezdtek, pokoli kórusban:

— Takarodj innen!... Nem akarunk többet melled dolgozni... Ezredes ur, adja vissza a mi földünket!... Nézd, hogy szembezáll velünk az öreg!... Megverünk!... Eleget kinoztál bennünket!... Eleget nyúztál minket!... A földet!... A földeket!... A földünket!...

Az öreg Stefanescu barátságos arccal nézdegélődött és úgy hallgatta a parasztok zsvajgását, mintha megbűvölték volna. Mikor a zaj valamelyest elült, újból megszólalt:

— Százan beszéltek egyszerre, hogy én selek meg benneteket?

A tömeg negyedórás sűgás-bűgás után két parasztot választott, hogy azok tárgyaljanak. Az ezredes elégedetten bólintott:

— Jól van, fiuk, most már legalább tudom, hogy kivel beszélek.

Na, mondd te, Ioan... vagy inkább, te másik, nem tudom, hogy hivnak... nem jut eszembe a neved...

— Găligan Stefan vagyok, ezredes ur, — mondta a paraszt kihuzva magát.

— Jól mondd, helyes... Látod, elfelejtettem a nevedet, csak a bajok is felejténeked el! — kiáltotta az ezredes erőltetett kedélyességgel. Na, beszélj... Fănică!

— Hát mit mondjunk? Az ezredes **ur nem tudja**, hogy itt a forradalom? — kérdezte büszkén Găligan.

— Látom, **hogy itt van**, csak azt **nem értem**, hogy tőlem mit akar.. Hisz én....

— Hagyja csak, nagyon is jól tudja!! — szakította félbe keményen a másik paraszt. — Csak teszi magát, hogy nem tudja. És akár tudja, akár nem, mi a birtokot akarjuk. Eleget volt az uraké, most ránk kerül a sor!... Ha ide adja szép szóra, jó, ha nem, elveszük erővel!

— Vegyétek, jó emberek! — mondta az ezredes és olyan kézmozdulatot tett, mintha az ördögöt akarta volna elkergetni. — Hát enyém ez a birtok? Szántsátok fel és birjátok egészséggel!... Felőlem, — csak rajta!

— Most így beszél az ur, mert fél tőlünk, de holnap majd azt mondja, hogy nem, emlékszik, — folytatta a paraszt. — Minket már nem csap be! Isten segítségével elég jól kiismertük. Most már aztán csomagoljon és hordja el magát innen, mert nem, tűrünk többet uri lábat a földjeinken, Ezt mondom.!

— Hová menjek, Ioan? — kérdezte az öreg ártatlanul.

— Oda, ahon**net jött**, ezredes ur! Nem mi hívtuk és nem mi hoztuk ide!

— Hogy menjek így el, ember? Hogyan? Itt hagyjak bitangul mindent, amit keservesen megszereztem? Lehetséges ez? — hajtogatta az árendás ezredes,

— Lehet hát!... Minden, ami itt van a mi munkánk, a mi izzadságunk.

— Hát így jöttem én ide, ruhátlanul, ahogy most látsz? mi?

— Még az ur beszél? örvendjen inkább, hogy nem szidjuk és nem verjük meg! Vagy nem hallotta, hogy mi történt a többi urakkal? — kérdezte a paraszt hajthatatlanul. Lóduljon minél előbb és akkor lássuk, mikor a hátunk közepét!...

Az ezredes nem hagyta magát. Felsorakoztatta az összes lehetséges érveket. Végül már azt ajánlotta, hogy vegyék be őt is a forradalomba társul, csak hogy a birtok felszerelésében befektetett tőkéjét, leányának szinte egész hozományát, megmentse. A parasztok végighallgatták. Egy-egy tréfáján még nevettek is. De mindenre volt válaszuk és az érvek fogytán mellett kardoskodtak, hogy elvégzik ők egyedül a munkát és hogy a forradalom nem tűri az urak beavatkozását az ő dolgaikba.

— Ne féltsen bennünket az ur, megélünk mi egyedül is! — mondta Găligan. — Az emberek az emberekkel, az urak az urakkal. Az ur menjen a városba, ott élnek az urak, ott van a helye.

Először azt követelték, hogy az ezredes gyalog menjen, csak annyi batyuval, amennyit a hátán elbir. Végül mégis megengedték, hogy befogasson s mindent magával vigyen, ami a kocsi ráfér. Az ezredes, aki sokáig állott fedetlen fővel a hűvös reggelen, tüsszenteni kezdett:

— Lám, a sok bajhoz **még mártírt is kaptam!**

— Hát azok, akik verést és még rosszabbat kaptak, mit mondjanak? — kiáltotta valaki a tömegből.

— Elégge megvertetek ti engemet, atyafi, földhöz ragadt nyomorulttá tettetek engem, öreg embert, három eladó lányommal! — válaszolta keserűen az ezredes.

ANDRÉ GIDE: NOUVELLES NOURRITURES

(Editions de la N. R. F. Paris, 1935.)

Maga André Gide a következő szavakkal ajánlja könyvét az ifjúságnak: „A Les Nouvelles Nourritures késői válasz Nourritures Terrestres című könyvemre, melyet negyven évvel ezelőtt, pályafutásom kezdetén, irtam. Ez a könyv hosszú időn keresztül visszhang nélkül maradt. Az a nemzedék, amelyhez tartozom, nem értette meg a természetes örömhöz való visszatérésre szóló közvetlen felhívást. Volt ugyan abban az időben néhány kiváló és csodálatraméltó költőnk, ám a körülöttem levő szimbólista irodalmárok veszélyesen eltávolodtak az élettől. Ez az eltávolodás odáig vezetett, hogy az én őszinteségemet tartották mesterkétségnek. Ezért gondolok gyakran arra, hogy az új irodalomban az olvasók nagy tömegével való kapcsolat szükségessége háttérbe szorítja a minőség erőit, amikéj a várás erőneinek is nevezhetnék. Gyakran előfordul, hogy tíz író előrefut s a jövő még kimondatlan kérdéseire keres feleletet. Ma még lebecsülik, de előtte áll a holnap, a jelen és a jövő nemzedék között ver hidat s azt a titkos folytonosságot biztosítja, mely az irodalom legfontosabb, eddig ismeretlen feladataihoz tartozik. Könyvem sok lapja azokhoz szól, akik még küzdenek és nem azokhoz, akik már győztek. De minden embernek harcot kell vívnia saját, magával. A tehetetlen anyag és a szellem nekilendülése, a lustaságra való felhívás s az odaadás követelése közötti harc így állandóan aktuális.” Következőkben a könyv pár pontját mutatjuk be. (B. E.)

Irodalmunk, különösen a romantikus, a szomorúságot hirdette, művelte és terjesztette, de korántsem azt a teremtő és tettekrekésztető szomorúságot, mely a legdicsőbb cselekedetekre hajtja az embert; hanem azt a puhány, melankóliának nevezett lelkiállapotot, mely tetszetős sápadtsággal vonta be a költő homlokát és epekedővé lankasztotta tekintetét. Mindebben szerepe volt a divatnak és a tetszésváagnak. Az öröm, mint valami tultengő állati egészség jele közönségesnek tűnt s a nevetés eltorzította az arcot. A szomorúság a szellemiség és mélység előjogává lett.

Én, aki mindig jobban szerettem, Bachot és Mozartot Beethovennél, istentelennek tartom Musset annyit szavalt sorát: „A legkétségbeesettek a legszebb dalok”, — és nem fogadom el azt sem, hogy az ember agyvágatni tartozik magát az ellenséges csapásoktól.

Tudom nagyon jói, hogy e szomorúságban több az eleve megfontolt, mint a természetes. Tudom, hogy a Kaukázushoz láncolt Prometheus azért szenved s Krisztus a kereszten azért hal meg, mert mindkettő szereti az embert. Tudom, hogy a félistenek közül egyedül Herkules őrzi homlokán a leigázott emberiséget uraló sötét erejű szörnyek és sárkányok legyőzésének emlékét. Tudom, hogy sok még a legyőzendő szörny és talán sok is lesz mindig... Az örömről, való lemondásban azonban, van valami csőd és hitványság: megfutamodás.

Hogy az ember mind a mai napig nem tudott felemelkedni a boldogságot előkészítő jólétig, csak a másik kárán, és leigázásán, ez az, amit nem szabad helyeselnünk. Ugyancsak nem tudom elfogadni, hogy